

2011. március 24. csütörtök
Pál első levele a korinthusiakhoz 2,6–16
Dr. Herczeg Pál

Isten elrejtett bölcsessége

^{2,6}A tökéletesek között azonban mi is bölcsességet szólunk, de nem e világnak, sem e világ mulandó fejedelmeinek bölcsességét,^{2,7}hanem Isten titkos bölcsességét szóljuk, azt az elrejtett bölcsességet, amelyet az Isten öröktől fogva elrendelt a mi dicsőségünkre.^{2,8}Ezt e világ fejedelmei közül senki sem ismerte fel, mert ha felismerték volna, a dicsőség Urát nem feszítették volna meg. ^{2,9}Hanem hirdetjük, amint meg van írva: "Amit szem nem látott, fül nem hallott, és ember szíve meg sem sejtett", azt készítette el az Isten az öt szeretőknek. ^{2,10}Nekünk pedig kinyilatkoztatta Isten a Lélek által; mert a Lélek mindent megvizsgál, még Isten mélységeit is.^{2,11}Mert ki ismerheti meg az emberek közül azt, ami az emberben van? Egyedül az emberi lélek, amely benne lakik. Ugyanígy azt sem ismerheti senki, ami Istenben van, csak Isten Lelke.^{2,12}Mi pedig nem a világ lelkét kaptuk, hanem az Istenből való Lelket, hogy megismerjük mindazt, amit Isten ajándékozott nekünk.^{2,13}Ezeket hirdetjük is, de nem emberi bölcsességből tanult szavakkal, hanem a Lélektől jött tanítással, a lelki dolgokat a lelki embereknek magyarázva. ^{2,14}A nem lelki ember pedig nem fogadja el az Isten Lelkének dolgait, mert ezeket bolondságnak tekinti, sőt megismerni sem képes: mert csak lelki módon lehet azokat megítélni. ^{2,15}A lelki ember azonban mindent megítél, de őt senki sem ítéli meg.^{2,16}Mert ki ismerte meg úgy az Úr gondolatát, hogy őt kioktathatná? Bennünk pedig Krisztus értelme van.

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

Úgy tűnik, ez a perikópa egy *exkursus* a 2,5 és 3,1 között, mintegy „ad vocem bölcsesség”. Meg is szakítja a gondolatmenetet, azon kívül – stílusa miatt is – úgy vélik a kutatók, hogy a már jelentkező gnosztikusok miatt gnosztikus érvelési módon harcol éppen a gnosztikusok ellen.

Tökéletesek (*teleioi*) között szól az apostol – ez a szó nem „éretteket” jelent (Kiss S.), inkább jelenthet „titokba beavatottakat” (Bolyki J.), de leginkább a kontextus segít megérteni: kétféle emberről beszél az apostol. Olyanról, aki a bölcsesség (emberi!) alapján áll, és ezt pszichikus emberként jellemzi, és olyanról, aki az Isten kijelentésének, Lelkének hatása alatt áll, ezeket pedig pneumatikusnak nevezi. A „tökéletesek” tehát nem erkölcsi minősítés, hanem az Istennel kapcsolatban lételem teljességét, célba érkezését jelenti.

A pszichikus ember kifejezés is értelmezendő (*psychikos anthrópos*). Károlinál „érzéki” – ma ez teljesen mást jelent! Az ÚF-ban „nem lelki” a fordítása, ami már értelmezés. Javasolom a „természeti ember”, a „természet(e) által meghatározott ember” értelmezést, fordításként esetleg a „természetit”. Ugyanis vele szemben áll a pneumatikus, aki itt nem a büszke göggel önmagát így jellemzőt jelenti, hanem olyan embert, aki Isten Lelkével kapcsolatban áll, aki nem csupán a fizikai élet szintjén él. Igazi probléma azután számunkra az, hogy mikor beszél az apostol Isten Szentlelkéről, és mikor az ember – antropológiai fogalomként használt – lelkéről? A Róma 8,16-ban egymás mellett említi a kettőt! A görög kis-és nagybetű hiánya a magyar fordításokban is ugyancsak vegyesen, néha összekeverve jelentkezik sajnos. Az ember lelke, mint antropológiai fogalom – főleg Bultmann nyomán – úgy értelmezhető, mint képesség, képesítés arra, hogy több legyen, mint pszichikus ember, hogy képes legyen az isteni Lélek és a kijelentés szavaira rezonálni. Ezen felül természetesen Pál is szól más helyen az emberbe kitöltött Szentlélekről.

Ad vocem bölcsesség vagy gnózis: van a világban természetes ismeret, bölcsesség, de ez a világ mulandó eszméinek, hatalmasainak, személyeinek bölcsessége, ismerete. Jellemzésükre: képtelenek voltak felismerni Jézus Krisztusban Isten dicsőségét, bölcsességét. Amit azonban a pneumatikus ember kapott: az Isten titka kijelentése. A misztérium jellemzője ugyanis nem csak az, hogy bizonyos időig vagy bizonyos helyzetben rejtett marad, hanem az is, hogy kinyilvánításra való, amikor Isten akarata így rendeli. Misztérium és apokalipszis (nem a világ pusztulása!) összetartozik, mondja egy magyarázó.

Találunk egy ószövetségi idézetet is az Ézs 64,3 alapján, bár nem szószerinti idézet. Másoknak felrémlik emellett Illés apokalipszisének szövege, és qumráni párhuzam is. De az is lehetséges, hogy egy zsinagógai liturgia szövegét idézi ezzel az apostol: „amit szem nem látott...” Érdekes szavak kerülnek elő a kontraszt értelmezésére: van „világ szerinti ismeret”, bölcsesség, ezzel szemben az apostol „szófia-krisztológiát” hirdet – mondja egy magyarázó – arra utalva, hogy a krisztológiai esemény szerinti bölcsességet. Magam részéről akkor már a „pneumatikus-misztériumi krisztológia” jelzőt ajánlanám, amely a Kijelentésben nyilvánvalóvá lesz.

A két embertípus ott válik el igazán egymástól, amikor az apostol arról szól, hogy a pszichikus ember képtelen megérteni Isten (már nem rejtett) dolgait, hanem bolondságnak tekinti, sőt megismerni sem képes! Csapás a gnosztikusok ellen! Ők csak a világ mulandó dolgait képesek megismerni, arra rezonálnak, a pneumatikus ember azonban Isten Lelke dolgaira is, a Kijelentésre. A Lélek mindent megvizsgál, Isten kimeríthetetlen kincsestárából hoz elő kincseket, kijelentéseket. Ennek felfogására csak azok alkalmasak, akik megkapták erre Istentől a képességet. Ugyanis erre a Lelkétől meg nem érintett ember képtelen.

A „lelki ember mindent megítél” lehet egyrészt a pneumatikusok büszke kijelentése is. Ugyanakkor az 1Kor 12,10-ben találjuk a „lelkek megítélése” karizmát – inkább ez lehet a kijelentés magyarázata. Továbbá fontos megjegyzések: megítél – megítéltetik, megpróbál, megvizsgál – mindez a pneumatikus lehetősége, szinte a „leértékel” jelentésig. A pneumatikus ember képessége és helyzete ez: ő tud különbséget tenni, de őt Isten nem értékeli le.

Az utolsó mondat szintén értelmezésre szorul. „bennünk pedig Krisztus értelme (*nous*) van.” Az Ézs 40,13 az idézet forrása. A héberben bizony lélek (*ruach*) van, ugyanakkor a LXX fordításában találjuk így: *tis egnó noun theou*? Ezért folytatja így az apostol, még ha nekünk ez „sután” is hangzik.

Lekciónak ajánlom a 111. Zsoltárt.

Egymás után hallottunk két bibliai szöveget. A zsoltár megnyugtató, hálás hitvallása nem szól másokról, akik nem a zsoltár lelkületében élnek. De lám, a korinthusi levélből hallhattuk: nem mindig olyan egyértelmű a helyzet, mint ahogy a zsoltár mutatta. És csak Korinthusra jellemző ez? Ma nem fordul-e elő, hogy valamit nem értünk, hogy nem értjük: valaki valamit miért nem ért? Lehet ez ismeretelméleti probléma. Pl. a magam esetében szerettem a fizikát, tanultuk a Bohr-féle atommodellt, világos volt a periódusos rendszer... Közben persze ezzel nem foglalkoztam tovább, és ma képtelen vagyok az atomfizikáról szóló tudományos-ismeretterjesztő cikkeket hova tenni. De lehet erkölcsi probléma is, hogy ki mit ért vagy nem ért meg? Lehet világnézeti probléma is – tele van vele a világunk (és a hócipőnk is – bocsnat!) És a hitbeli kérdésekben? Nem hogy nem vagyunk ebben sem egyformák, de néha még párbeszédre sem vagyunk képesek.

Mindezt persze nem akarom most megoldani. De egyet a textus alapján mégis tisztáznunk kell és lehet: van olyan előfeltétel (*conditio sine qua non*), ami nélkül az igehirdetés érthetetlen, és a keresztyén egzisztencia lehetetlen. Erre hívjuk most segítségül a korinthusi helyzetet.

Olvastuk már, hogy a Krisztus-esemény a zsidónak botránkozás, a görögnek bolondság. Pedig Istentől elhívott az egyik, bölcsességet kereső és teremtő a másik. De a zsidó maradt a Törvény és a tradíció síkján, a görög pedig a maga választotta logikában, értékekben. Amikor pedig megszólalt az evangélium, a keresztyén igehirdetés, nem tudtak vele mit kezdeni. Miért?

Van a világnak és a világ mulandó fejedelmeinek bölcsessége. Nem mondja az apostol, hogy nem az. Csak mulandó! Csak közben eljött Krisztus! Kevés a Törvény teljesítése által kívánt megigazulni törekvés. Kevés a filozófia vagy a mítoszok szerint gondolkozó embernek a való problémák megoldásához az, amit eddig ő tett. A textus így jellemzi: ez a természeti ember (a Károli túlhaladott fordítása szerint érzéki ember) szintje. Kevés! Az üdvösség nem ember teremtette vagy elgondolta módon érhető el. Titok, misztérium – sokáig csupán ígéret és remény. Most Isten Krisztusban kinyilvánította. Aki maradt a régi szintjén – nem tudja felfogni.

A tökéletesek között Isten titkait kell szólni... Hadd ne Korinthusra, vagy a vallástalanok ellen élezzem a folytatást, hanem figyeljünk magunkra. Bennünket nem ér néha váratlanul, felkészületlenül, idegenül Isten Igéje? Felnőttünk már hozzá? El tudjuk fogadni kijelentett titokként és kijelentett megoldásként? Természeti emberek vagyunk még? Mert akkor...

Hogyan lehetséges többet érteni, tenni? Hogyan lehet „tökéletesnek” lenni (persze ezt a bibliai szóhasználat szerint kell értenünk). Nem lehet megvásárolnunk vagy megtanulnunk, hanem át kell vennünk és befogadnunk azt a lelket, melyet Isten ad nekünk. Az alázat, a bűnbánat, a diakónia, a reménység stb. lelkét. Az Istentől nekünk, „belénk” adományozott emberi lélek – több mint humanizmus – tud reagálni és rezonálni Isten szavára. Valóban ezek vagyunk? Jegyezzük meg itt, hogy ez az un. emberi lélek – mi természetesen ismerjük Isten Szentlelkét is, aki él és uralkodik bennünk, és aki karizmákat oszt, imádkozni segít, stb.

Összefoglalva: embernek születtem, természeti embernek. Tudok keresni, tanulni, sok mindent tenni. De Istentől elhívott, megszólított ember is vagyok, aki nem maradtam a természeti ember szintjén, hanem hívővé lettem. Isten titkait hallhatom, ismerhetem. Válaszolhatok rá hittel és engedelmességgel. Bárcsak megtalálnám benne azt a nyugalmat és biztonságot, amiről a zsoltár szólt.